

Lý thuyết môn Ngữ văn 9 bài: Bến quê

1/ Tìm hiểu chung

a/ Tác giả

- Tên khai sinh là Nguyễn Minh Châu (1930 - 1989)
- Quê quán: ở huyện Quỳnh Châu, tỉnh Nghệ An.
- Cuộc đời:
 - + Là cây bút xuất sắc của văn học Việt Nam hiện đại.
 - + Sáng tác của ông trong thời kì kháng chiến chống Mỹ là những tác phẩm tiêu biểu của nền văn học thời kỳ này.
 - + Sau năm 1975, các truyện ngắn của ông thể hiện những tìm tòi quan trọng về tư tưởng, nghệ thuật, góp phần đổi mới văn học nước nhà từ những năm 80 của thế kỉ XX đến nay.
 - + Năm 2000 ông được nhà nước trao tặng giải thưởng Hồ Chí Minh về Văn học nghệ thuật.

b/ Tác phẩm

- Truyện ngắn Bến quê in trong tập truyện cùng tên của Nguyễn Minh Châu, xuất bản năm 1985.

c. Bố cục

Tác phẩm được chia làm 3 phần

- Phần 1: Từ đầu đến "bạc gỗ mòn lõm": Cuộc trò chuyện với Liên.
- Phần 2: Tiếp theo đến "một vùng nước đỏ": Nhĩ nhờ con trai đi qua bên kia sông.
- Phần 3: Còn lại: Hành động cố gắng cuối cùng của Nhĩ.

2/ Đọc - hiểu văn bản

a/ Tình huống truyện

- Cảnh ngộ éo le, ngặt nghèo của Nhĩ trong những ngày cuối đời. Là một người từng đi khắp mọi nơi trên trái đất, không thiếu một xó xỉnh nào, vậy mà đến cuối đời lại bị buộc chặt trên giường bệnh, sự sống gần như bị cạn kiệt.
- Nhĩ khao khát được đặt chân sang bờ bãi bên kia sông, anh đã nhờ cậu con trai thực hiện niềm khao khát của mình nhưng cậu ta lại không hiểu và sa vào phá cờ trên hè phố.

⇒ Tạo tình huống nghịch lí để chiêm nghiệm một triết lí về cuộc đời, cuộc sống số phận con người chứa đựng những điều bất thường, những nghịch lí ngẫu nhiên, vượt ra ngoài dự định và ước muốn cả những hiểu biết và toan tính của con người.

b/ Nhân vật Nhĩ

- Cảm nhận về thiên nhiên

+ Hoa bằng lăng cuối mùa trở nên đậm sắc hơn.

+ Sông Hồng một màu đỏ nhạt, mặt sông như rộng thêm ra.

+ Vòm trời cũng như cao hơn.

+ Những tia nắng sớm đang từ từ di chuyển từ mặt nước lên những khoảng bờ bãi bên kia sông,...

- Trình tự miêu tả từ gần đến xa tạo bằng một không gian có chiều sâu rộng.

- Cảnh được Nhĩ cảm nhận bằng cảm xúc tinh tế với tất cả vốn rất quen thuộc, gần gũi nhưng lại rất mới mẻ với Nhĩ, tưởng chừng như lần đầu tiên anh cảm nhận được tất cả vẻ đẹp và sự giàu có của nó.

⇒ Điều đó thể hiện anh khao khát được khám phá và tận hưởng vẻ đẹp đó vì cảnh rất đẹp, rất mới mẻ. Niềm tha thiết với cuộc sống với vẻ đẹp bình dị và sâu xa của thiên nhiên, của quê hương và của nhân vật Nhĩ.

c/ Cảm nhận của Nhĩ về Liên

- Lần đầu tiên Nhĩ để ý:

+ Liên đang mặc tấm áo vá.

+ Những ngón tay gầy guộc âu yếm vuốt ve vai anh.

+ Mùi thuốc bắc bay vào nhà.

+ Bước chân rón rén quen thuộc suốt cả một đời đàn bà trên những bậc gỗ mòn lõm.

⇒ Nhận ra tình yêu thương, sự tần tảo, đức hy sinh thầm lặng của vợ.

d/ Niềm khao khát của Nhĩ

- Được đặt chân lên bãi bồi bên kia sông → ước muốn bình dị, gần gũi thân thuộc.

⇒ Sự thức tỉnh về những giá trị thường bị người ta bỏ qua, lãng quên nhất là lúc còn trẻ khi những ham muốn xa vời đang lôi cuốn con người khi con người. Sự nhận thức này

chỉ đến được khi con người ta đã từng trải. Bởi thế đó là sự thức tỉnh có lần niềm ân hận và nỗi xót xa.

- Con người ta trên đường đời thật khó tránh khỏi những cái điều vòng vèo hoặc chùng chình.

⇒ Cuộc sống và số phận con người chứa đầy nghịch lí, vượt ra ngoài dự định ước muốn, mang tính trải nghiệm cuộc đời.

- Mặt mũi đỏ rực, hai mắt long lanh, chứa một nỗi mê say đầy đau khổ, cả mười đầu ngón tay Nhĩ đang bấu chặt vào cái bậu cửa sổ, những ngón tay gầy guộc ra phía ngoài cửa sổ như đang ra hiệu cho một người nào đó.

- Nôn nóng thúc giục con trai mau mau kéo lờ chuyển đồ.

⇒ Thức tỉnh mọi người dứt ra khỏi cái vòng vèo, chùng chình trên đường đời, hướng tới giá trị đích thực, giản dị, gần gũi, bền vững. Tác giả rất tinh tế khi miêu tả đời sống nội tâm nhân vật với diễn biến tâm trạng và thể hiện tư tưởng nhân đạo cao cả.

* Tổng kết

Nội dung

- Cuộc sống chứa đầy những bất thường nghịch lí vượt ngoài dự định và toan tính của con người.

- Trên đường đời, khó tránh khỏi những vòng vèo hoặc chùng chình để rồi vô tình không nhận ra những vẻ đẹp gần gũi, bình dị trong cuộc sống.

- Thức tỉnh sự trân trọng giá trị cuộc sống gia đình và những vẻ đẹp bình dị của quê hương.

Nghệ thuật

- Thành công trong việc miêu tả tâm lí nhân vật.

- Nhiều hình ảnh mang ý nghĩa biểu tượng.

- Miêu tả nội tâm nhân vật.

- Ngôn ngữ và giọng điệu giàu chất suy tư.

3/ Bài tập minh họa

Đề bài: Phân tích nhân vật Nhĩ trong truyện Bến Quê của Nguyễn Minh Châu.

1/ Mở bài

- Giới thiệu khái quát về tác giả, tác phẩm.
- Nêu hoàn cảnh sáng tác tác phẩm.
- Giới thiệu nhân vật chính tên nhân vật, tóm tắt hoàn cảnh của nhân vật, giới thiệu khái quát tâm trạng của nhân vật.

2/ Thân bài

- Hoàn cảnh đặc biệt của nhân vật. Là người đi hết nơi này đến nơi khác, nhưng khi về già thì lại phải ở trên giường bệnh.

* Suy nghĩ và tâm trạng của nhân vật Nhĩ.

- Cảm nhận của Nhĩ về bước đi của thời gian, từ đó anh càng hiểu những ngày mình góp mặt với đời không còn nhiều nữa.

- Cảm nhận của Nhĩ về tình yêu thương sự tàn tảo và đức hi sinh của vợ. Anh nhận ra vẻ đẹp của tâm hồn vợ và những giá trị gia đình mang đến cho anh.

- Những phát hiện của Nhĩ về vẻ đẹp của khoảng không gian ngay trước cửa sổ nhà mình trong buổi sáng đầu thu (mấy cây bằng lăng, bãi bồi bên kia sông Hồng) từ đó anh nhận ra vẻ đẹp của bến quê - một nét nhỏ thân thuộc, vô cùng yêu dấu của quê hương nhưng nhiều khi chìm khuất khiến ta không để ý.

- Niềm khao khát được một lần đặt chân sang bãi bồi bên kia sông Hồng và pha lẫn sự ân hận đau đớn của Nhĩ vì khao khát ấy giờ đây đã thành vô vọng. Hành động cuối cùng của Nhĩ có ý nghĩa gì?.

- Đánh giá về nhân vật Nhĩ và những triết lí cuộc đời mà độc giả có thể nhận ra được từ nhân vật. Với những đặc điểm đã nêu trên, Nhĩ là người như thế nào? Anh có đáng trách không? Điểm đáng quý của anh là gì? Qua nhân vật Nhĩ, Nguyễn Minh Châu muốn nói gì với người đọc?

3/ Kết bài

- Cảm nghĩ của em về nhân vật Nhĩ.
- Thành công của nhà văn khi xây dựng hình tượng nhân vật Nhĩ.

Mời bạn đọc tham khảo thêm nhiều tài liệu ôn tập Ngữ văn lớp 9 khác như:

Lý thuyết Ngữ văn 9: <https://vndoc.com/ly-thuyet-ngu-van-9>

Tác giả - tác phẩm Ngữ văn 9: <https://vndoc.com/tac-gia-tac-pham-ngu-van-9>